

GÖZLEM VE GÖRÜŞLER

YASALARIN ANLAMI

Eriş BİLALOĞLU*

Yasa sözlükte şöyle tanımlanıyor:

- Olayların gidişinde olağan dışına yer vermeyen, değişmezlik ve mecburiyet gösteren kural; doğa yasaları.

- (Bilimde) Çok sayıda deney ve gözlemlerden sonra, aynı şartlarda aynı sonuçları verdiği kesin olarak belirlenen durum.

-Toplumsal hayat içinde kendiliğinden oluşan ve uyulması toplum içinde yaşamanın bir mecburiyeti olan toplum alışkanlarının bütünü; ahlak yasası.

-Düşüncenin mantıksal bir değeri olması için uyulması şart olan temel; düşünme yasaları.

Uzlamak mümkün. Ancak ortak yönün "uyulması şart olan" vurgusu olduğu fark ediliyor. Sosyal süreçlerde "işine gelmeyenlerin" uymadığı yada uymamak için değişik yollara başvurduğu bilinir. Yine bilinir ki (tanımın içerdiği gibi) yasalar belli durumlar altında geçerlidir. Söz konusu durum değişince artık yeni bir yasa oluşmuştur. Yani yasaların oluşumu ve sürdürülebilirliği aynı zamanda belli koşul/güçlerin dengesine/ilişisine/ itiş kakışına bağlıdır. Bir de kimi zaman kendinden menkul kimi zaman tanımlanmış bir yasa koyucu vardır ve bunla bağlantılı bir de yürütücü.

Sonuçta yasalarda yaşayan olgulardır. Bu nedenle de süreci anlamak ve değerlendirmek önemli bir gerekliliktir.

TTB yasasının başta merkez organları oluşumu sürecinde yer alan delege belirlenmesi/seçimi maddeleri olmak üzere "bir kısım" maddelerinin değiştirilmesi arifesindeyiz. Süreci anlamak ve değerlendirmek önemli. Temel dinamikler neler, hangi saiklerle süreç işliyor, kimin beklentisi nedir, ne umarken ne bulma durumları var vs vs; işte bu yazı, sürece ilişkin değerlendirmeleri -açık uçlu- olarak yapmaya çalışmayı konu edinmiş durumda.

Temel dinamiğe dair birkaç not...

Dünya ölçeğinde bir süredir –özde aynı da olsa- küreselleşme (sürecinin) yasaları dayatılıyor. Bu yasaların yasalaştırılması sürecinin üç aşağı beş yukarı tanıklarımız. Yasa taslaklarının birinci, ikinci versiyonları olmasa da daha sonrakilerinin DTÖ, DB vb. yerlerde pişirildiğini biliyoruz. Kabaca sermaye adına karı maksimize etmeyi planlayan ve sömürüye dayalı sistemlerin ve özellikle de kapitalizmin yaklaşık iki yüzyıllık hakimiyetinde kar hırsının, yer kürenin doğasını da mahvederek bütün insanlar için yaşanabilirliğinin mahvına yaklaşıldığı kertede yürürlüğü dayatılan yasalar olduğunu kavriyoruz. Bu yasaların sömürüye maruz kalan dünya insanlığını tehdit ediyor olması nedeniyle bu çoğunluğun kalkışmasını dezorganize edecek düzenlemelere/önlemlere ihtiyaç duyduğu kesin. Ne var ki bunun yapılabilmesine engel anlamında 1970'lerin sonu 80'lerin başına kadar dünyada sosyalist sistemin her halükarda ayakta oluşu ve sol/ sosyalist partilerin varlığı, sendikal örgütlenmenin işlevselliği, demokratik kitle örgütlerinin savaşımsız, sömürsüz bir dünya özlemi ile insanları örgütlenme içerisinde "tutuyor" olmaları ilk elde hatırlanabilecek saptamalardır.

Karın maksimize edilme sürecinde esnek üretim koşullarıyla birlikte/eş zamanlı/iç içe sosyal yasalarında

*Dr., TTB Merkez Konseyi Üyesi

“yeniden” yazılması süreci gündeme geldi. Böylece belki de burjuvazi, tarihinin, dünya ölçeğinde ve temel dinamiği oluşturan iri güçleri başta olmak üzere en gerici yorumunu sahneye sürmeye başladı. Tarihinin hiçbir aşamasında dünyayı (doğası ve çevreleyen atmosferde dahil olmak üzere bütünlüklü olarak insana kasteder bir yaygınlıkta ve genişlikte) bu kadar tehdit etmemiştir. Sürecin bütün karmaşık görünümü ve iniş çıkışlarına rağmen kavırıyoruz ki her düzeyde detay çalışmaları yapılmaktadır. Bir başka ifadeyle gündelik hayatın demokratikleştirilmesi ve şu ya da bu ölçüde sermayenin yörüngesi dışında yer almayı hayal eden/pratik adımlar/tutumlar alan her türden oluşum tahrip ve terbiye edilmekle karşı karşıyadır.

Egemen bir söylem olarak vaaz edilen yerelleştirmenin ve böylece her ölçekte “merkezin” tahakkümünden çıkılarak demokratik bir yaşamın tesisi edileceğinin dillendirilmesinin gerçekte küresel sermayenin dokunun en ucuna kadar nüfuz edebilmesinin ve iktidarını pekiştirmesinin gereği olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla sürecin yerelleşme, yönetim, sivil toplum vb. kavramları sermayenin bütün dokuya hakim olabilmesi için dizayn edilmiş ya da yeniden şekillendirilmiş durumda. Ajanda da bunların bulunmasının pusulasını kaybetmişlere künt ufuklar sunmak üzere yararı bulunuyor.

İşte, TTB'nin yasa maddelerindeki düzenlemeyi çok kısaca yukarıda çizdiğimiz “bilinenler” gölgesinde okumaz isek eksik bir değerlendirmenin sıkıntılarını yaşarız. Saf bir örgütsel demokrasi tartışmasını saf saf(!) yürütmenin bir yararı olmayacağı gibi zararının olacağı kesindir.

AKP boyutu...

AKP bir sermaye partisi olarak tek başına iktidardadır ve her türlü düzenlemeyi yapabilme olanağına sahiptir. Bunun önündeki tek engel sosyal ve daha iyisi siyasal bir gücün/hareketin onu toplumsal yaşamda sıkıştırması ve sınırlandırmasıdır. Bunun örneği 1 Mart tezkere oylamasıdır. Dolayısıyla mecliste tek olmak hareket serbestisi anlamında her zaman yeterli değildir. Eğer ki önünüzdeki görevler halkın yaşamını doğrudan değiştirecek ve sonuç olarak kaybına yol açacaksa vatandaşı “uyandırmaya” yönelik her türlü caz bir orkestra kurulmasına ve eser icrası iddiasına dönüşebilir. Hal böyle olunca yasal düzeyde var olan ve sistemin işleyiş ve makyajı açısından bulunmasında zaruret bulunan ortamın sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirilmesi önem kazanıyor. Burada kastetmeye çalıştığımız hemen her alanın her yapısının kayıtsız koşulsuz sermayenin borazanı olması değil; bir alan düzenlemesi ve alanın yönlendirilmesidir. Bu zeminin temizlenmesi ile zeminde oynanacak oyun için gerekli olan malzemenin (kavramların) sunulmasıdır; oyunun olabildiğince tanımlanmış sınırlar ve kurallar içerisinde seyridir. Bilinmeli ki sermayenin ihtiyacı her şeyin kendinleştirilmesini dayatmayabilir, dayatmaz da.

Ancak süreç (bu, sermayenin ihtiyaçları ve takvimi olarak da okunabilir) sıkıştırmaktadır. 2004'ün son çeyreğinde TÜSIAD tarafından yayınlanan “Sağlık Reformu Yolunda Uygulanabilir Çözüm Önerileri” raporu içeriğinden çok yayınlanma tarihi itibarıyla bu anlamda

bir gong olarak düşünülebilir. Raporun içeriğinin uluslararası sermayenin önerilerinden farklı olmadığı tahmin edilebilir. Bu nedenle raporun anlam yüklenilecek yanı, AKP'ye sağlıktaki “işlerin” zamanının geldiği, hatta geç kalınmaya başlanabileceği uyarısı olduğudur. Geç kalma düşüncesi AKP'ye başka “şeylerde” hatırlattığından olsa gerek AKP bu alandaki adımlarını olası bir erken seçim hamlesinin zeminini döşemek için kullanacak biçimde süslemeye çalışmaktadır. Kısacası “Türkiye'nin” sanayici ve iş adamları AKP ile sağlık alanında da hemfikirliklerini 2004 güzünde vurgulamışlardır; tıpkı Irak savaşında dahil olmamız gerektiğini söyledikleri gibi. Elbette Türkiye'de yaşayanların sağlığını bozacak, canlarına kastedecek konularda hem fikir olmalarının “sağlam” gerekçeleri bulunmaktadır. İlaç harcamaları, tıbbi teknoloji tüketimi, artan tıbbi ithalat, sonuçta 15 milyar dolarlık bir pazarın yeniden düzenlenmesi, kar oranlarının artırılması vs.

Yazının bu aşamasına kadar kabaca en temel dinamiği ve sürecin işleyişini belirtmeye çalıştık. Sağlık alanına yönelip AKP'nin bu alanda yapmak durumunda olduğu ödevlerine baktığımızda zorluğu görebiliyoruz. Bir önceki koalisyonun (doğrusu 56. ve 57. hükümetler; ANAP-MHP-DSP) IMF'ye teslim olmuş çizgisinin tepkisel faturasının ardına gelmiş bir hükümet için, sonuç olarak ek bir vergi almak olan Genel Sağlık Sigortası'na (GSS) geçiş zorluklar taşır. Bu sürecin iş güvencesiz, geleceksiz, düşük ücretle çalışmaya mahkum sağlık çalışanları ile yürütülecek olması konunun muhatabı öznelere de stabilize edilmesini gerekli kılar. Bunların örgütlü yapıları doğal olarak kapsama alanı içerisindedirler.

TTB boyutu...

12 Eylül 1980 sonrası, TTB'nin kendi iç dinamiklerince, demokratik bir yapı olma çabaları sürekli bir gündem olmuştur. Bu arayışların 1990'ların sonunda yasal düzenleme amaçlı bir hukuksal süreç(de) başlatması ve bunun 2002 itibarıyla meclise kilitlenmiş olması sadece bir vakia.

Her özne olayları/süreçleri/ortaya çıkan durumları kendi adına kullanmak ister. 1980 sonrası TTB'ye hakim olan anlayış açısından sorun TTB'nin sermaye, devlet vb. güç odaklarından bağımsız, halkın ve hekimler/sağlık çalışanlarının ihtiyaçlarına denk düşen bir sağlık (ve elbette Türkiye) ortamının tesisi için güçlü olmaktır. Bunun yolu da çok doğal ki iç işleyişinden mekanizma/yapıların tarifine ve özellikle de ruhuna kadar demokratik bir ortamın varlığı.

İç içe olmakla birlikte bağımsızlık zemini olmaksızın demokratik çerçeveden bahsetmenin yersizliği vurgulamak gerekiyor. Herhangi bir uydunun kendi içindeki demokratik işleyiş sonuçta etrafında döndüğü merkeze bağlıdır. TTB'nin Türkiye'nin ihtiyacı olan duruşu sergileyebilmesi için göz kararması/perde inmesi, akıl tutulması gibi görme ve gördüğünü muhakeme (bilimsel ve halktan yana süzgeç) etmesini sağlayan merkezleri ile yargılarını paylaşmasını ve harekete geçmesini sağlayan organlarının sağlıklı olması gerekir.

Mevcut hükümet geçmiş hükümetlerin TTB'ye saldırılarını zenginleştirerek sürdürmektedir. Elbette bunun zemini şu ya da bu ölçüde bulunmaktadır. Yıllardır süren ideolojik saldırı, hekimlerin nesnel durumları vb. analiz edilebilir. Bu amaçla İlker Belek'in Toplum Hekim'in önceki sayısında yayınlanan yazısının avantaj/dezavantaj bölümü hatırlanabilir¹. Bu yazı için genel olarak hekimlerin durumlarından çok bunun tabip odalarına yansımalarının konu edinilmesi daha uygundur.

AKP'nin TTB'ye ilişkin kurgusu açıktır: Ne surette olursa olsun TTB'nin mevcut iktidarını etkisizleştirmek. Bu, TTB'yi bir süre için sürekli seçim ortamında tutarak da olabilir mevcut anlayışı değiştirecek dinamikleri besleyerek, önlerini açıp yürüyüşlerini kolaylaştırarak iktidara gelmelerini sağlayarak da. Sağlık Bakanının geçtiğimiz dönem odalarla görüşmelerini bu arayışların bir ürünü olarak okumak mümkün (TTB tarihinin en kitlesel etkinliklerinin yaşandığı bir dönemin içinde/peşi sıra Sağlık Bakanının kimi odalarla görüşmesinin bir nezaketten çok bir gücün gölgesinde olduğunu söylemek abartılı olmaz).

TTB içindeki dinamikleri çok kabaca ikiye ayırmak gerekir: sağlığın piyasalaştırılmasından yana olanlar ve karşı olanlar. Elbette ayırmada saf tutanların tutumları irdelenmeye değer. Ayrıca bir de konuları nedeniyle almaları gereken tutumla aldıkları arasında fark olan "şaşkın"lardan da bahsedilebilir, tıpkı hainlerden bahsedilebileceği gibi. Ancak konumuz açısından temel ayırım yeterli. Bugün piyasadan yana olan çizgi geçmiş geleneğinden de beslenerek kendini "önce hekim" ya da "hekim hakları" benzeri argümanlarla dile getiriyor. Türkçe söylemek gerekirse -asla küçümsemek anlamında söylemiyorum- hekimlerin cebine girecek para bizi öncelikle ilgilendirir demeye getiriyorlar. Doğrusu, keşke öyle olsa. Yüz bine ulaşmış hekim sayısının büyük çoğunluğunun yararına bir tutum zaten diğer sağlık çalışanları ve halkın yararından ayrı düşmez. Piyasa demek eşitsizlik demek. Bunun olduğu yerde de çok kazanan bir azınlık ile düşük ücrete mahkum ve buna da razı işsizlerin varlığı yaşanır. Sonuçta piyasacılar bunu savunmaktadır.

AKP'nin bir piyasa partisi olarak kısa erimde hedefini "iç işleriyle uğraşan bir TTB" olarak sınırlaması akılcı görünmektedir. Değişiklik önerileri bir bütün olarak okunduğunda buna işaret ediyor. Bunun nasıl gerçekleşeceği ise AKP'yi pek ilgilendirmiyor. Onu alanın dinamiklerine bırakmış gözüküyor. Önüne havuç konan ve bu havuca aldanan bir grup ile gerçekten çıkarı olan sermaye odaklarının temsilcileri durumdan vazife çıkararak adım atmak durumundalar. AKP, işin özünü yakalayamayan ve ufkunu "sağlık için nüfus cüzdanı yeterlidir"e

odaklamayan "muhalefetten" olsa olsa beslenir. Onun için benzine (bizim için hekim, sağlık çalışanları ve sağlık hizmeti bekleyen insanlar) kibritle (gerçek ihtiyaç olan taleplerle) gitme cüreti gösteremeyen/göstermeyen her özne soğurulabilir. Piyasayı -bir biçimde- kabul ettikten sonra onu ehlileştirme önerileri anlayışla karşılanabilir. AKP'nin beklentisi ve evrilmeye çalıştığı süreç budur.

Elbette TTB'nin mevcut çizgisi dar anlamıyla sağlık yorumu yapmayan bir özne olarak diğer çalışanlarla işbirliği, ülkenin demokratikleştirilmesi vb. alanlarda da neyse o olan gücü ölçüsünde sıkıntı kaynağıdır hükümet için. Bunun sonlandırılması da hedefler içerisinde. Bu da gündelik moda anlamıyla "siyasetle uğraşmayan/çağcıl kentli değerleri benimsemiş bir sivil toplum kuruluşu bilinciyle" ve bu "bilinci" özümsemiş kadrolarca yerine getirilebilir ya da desteklenebilir. Kısacası TTB'nin mevcut çizgisinin "ortaya karışık" muhalifleri -2002 merkez seçimlerinde kristalize olan biçimiyle- bulunmaktadır. Artık buna gerçek anlamıyla sermayenin desteği ve ilgisi eklenilebilir.

Bizim açımızdan ise sorunun tarifi, getirilen yasa önerilerini okumak kadar her anlamda ve her düzeyde yazılacak yeni yasa süreçlerinin öznesi olma niyetimizle başlamaktadır. Niyet doğru anlaşılmalıdır: yasa süreçlerinin öznesi olma. Siyasi alanda özne olabilmek kritik eşığe ulaşan bir gücü toparlayabilmeyi gerektirir. Görüldüğü kadarıyla tek tek "özne" ya da "özne gruplarının" hareketlilikleri henüz sorun tarifini kavrayamamış olma aşamasındadır. Bu durum normal karşılanabilse de "umduğunu değil bulduğunu yeme" hali ile sonuçlanacak olması can sıkıcıdır. Herkesin istediği haltı yeme özgürlüğü artık gündelik tutum olmuştur. Ne yazık ki bu şartlar altında menü de tek seçenek vardır: Bilinir ki milyonlarca sineğin üşüşüyor olması onu yenilir ve istenir kılmaz.

Mevcut çizgi kendini bir mücadele sürecinde tanımlamıştır. Pusulasını ve mücadele azmini yitirmedeği sürece seçeneği çoktur. Görüş yeteneğimizi koruduğumuzu kabul edersek kafamızı kaldırmamız ve yüzümüzü "sağlık için nüfus cüzdanı yeterli" denilecek bir dünyaya çevirerek yürümemiz gerekiyor. Yürürken bugüne dek birlikte olduğumuz arkadaşlarımızın ellerini tutarak sonuna kadar tartışmayı da becerebilmeliyiz. Yeterki ne kendimizi, ne sorunlarımızı, nede karşıımızdakileri küçümseyelim.

DİPNOT

¹Genel saptamaları dışında katılmadığım bir değerlendirme yazısı olduğunu geçerken belirtmeliyim.